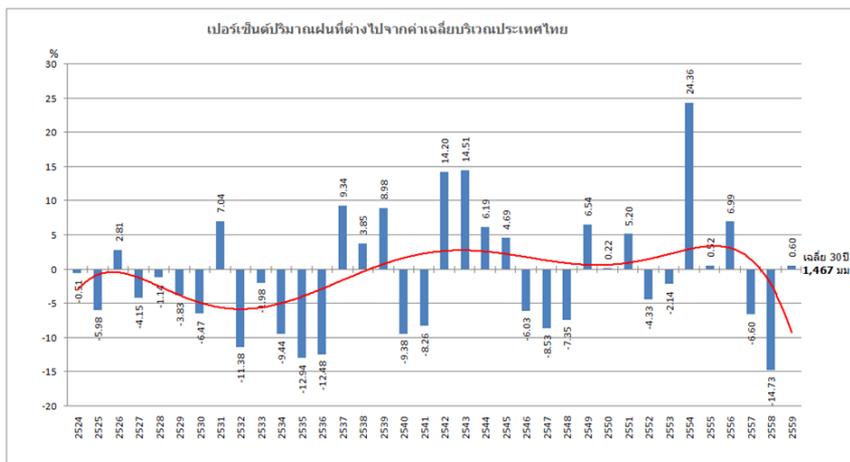

สถานการณ์ฝนและน้ำประเทศไทย

รอยล จิตรดอน^{1,2}

ต้นทุนน้ำของประเทศไทย

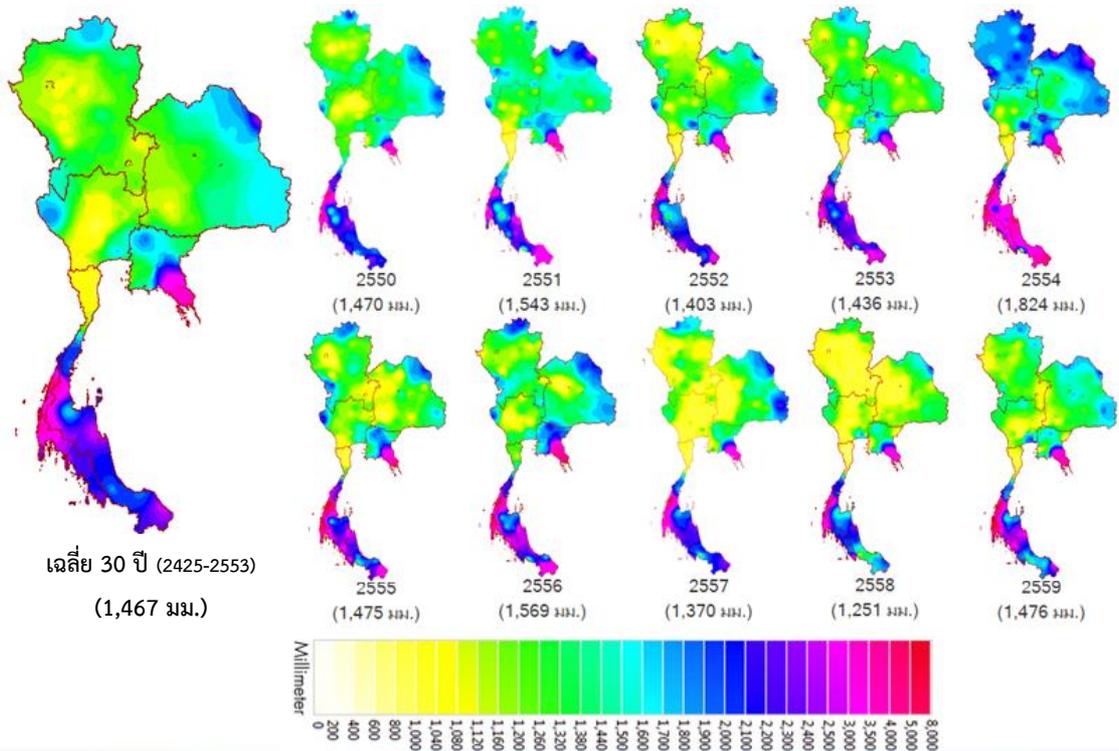
ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 514,000 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 321 ล้านไร่ ประกอบด้วย 25 ลุ่มน้ำหลัก สภาพพื้นที่ตั้งอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม 2 ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่ทำให้เกิดฤดูหนาวและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่ทำให้เกิดฤดูฝน โดยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะพัดปกคลุมประเทศไทยประมาณช่วงกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ปริมาณฝนรายปีทั้งประเทศอยู่ที่ประมาณ 1,467 มิลลิเมตร โดยช่วงฤดูฝนจะมีฝนตกประมาณ 1,188 มิลลิเมตร และช่วงฤดูแล้งประมาณ 279 มิลลิเมตร ในรอบ 36 ปี ที่ผ่านมา (2524-2559) ประเทศไทยมีฝนตกทั้งปีน้อยกว่าปกติอยู่ทั้งหมด 13 ปี ได้แก่ ปี 2525 2530 2532 2534 2535 2536 2540 2541 2546 2547 2548 2557 และปี 2558 ส่วนปีที่มีฝนตกมากกว่าปกติ มี 10 ปี ได้แก่ ปี 2531 2537 2539 2542 2543 2544 2549 2551 2554 และปี 2556 และปีที่ปริมาณฝนค่อนข้างปกติทั้งหมด 13 ปี ได้แก่ ปี 2524 2526 2527 2528 2529 2533 2538 2545 2550 2552 2553 2555 และปี 2559 และในช่วงประมาณ 10 ปีหลังมานี้ สถานการณ์ฝนตกมากกว่าปกติและฝนตกน้อยกว่าปกติ เกิดสลับกันถี่มากขึ้น และมีความแปรปรวนของปริมาณฝนค่อนข้างสูง โดยปี 2552 และปี 2553 ประเทศไทยประสบกับปัญหาภัยแล้งรุนแรง มีฝนตกน้อยกว่าปกติ 4.33% และ 2.14% ตามลำดับ แต่ถัดมาในปี 2554 กลับมีฝนตกมากกว่าปกติสูงสุดเป็นประวัติการณ์โดยมากกว่าถึง 24.36% จึงทำให้เกิดสถานการณ์น้ำท่วมรุนแรงในหลายพื้นที่ของประเทศ แต่หลังจากนั้นเพียง 2 ปี กลับเกิดสถานการณ์ภัยแล้งรุนแรง 2 ปีต่อเนื่องในปี 2557 และปี 2558 โดยเฉพาะปี 2558 ที่ฝนตกน้อยกว่าปกติ 14.73% ซึ่งน้อยเป็นประวัติการณ์

ภาพที่ 1 กราฟแสดงเปอร์เซ็นต์ปริมาณฝนที่ต่างไปจากค่าเฉลี่ยบริเวณประเทศไทย

¹ ผู้อำนวยการสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

² นายกษภสภสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงการกระจายตัวของฝนในรอบ 10 ปี เทียบค่าเฉลี่ย

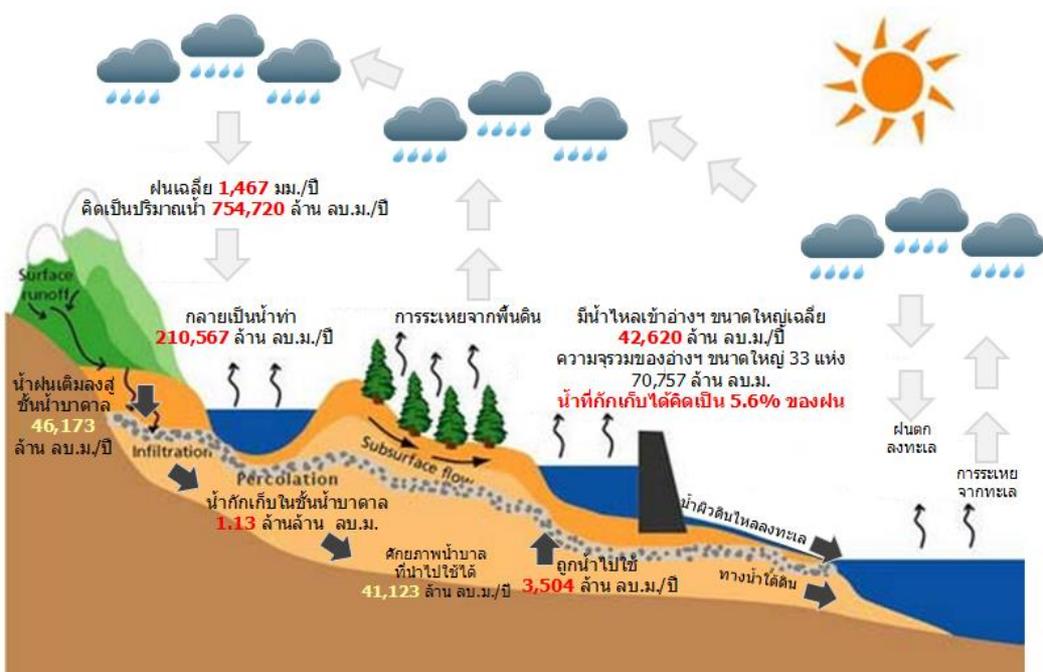
ตารางที่ 1 ปริมาณฝนเฉลี่ยรายภาคในรอบ 10 ปี

ปี	ทั้งประเทศ	(มิลลิเมตรต่อปี)					
		เหนือ	ออก/เหนือ	กลาง	ออก	ใต้ตะวันออก	ใต้ตะวันตก
เฉลี่ย 30 ปี	1,467	1,232	1,384	1,218	1,848	1,972	2,535
ปี 2550	1,470	1,262	1,452	1,168	1,668	1,954	2,465
ปี 2551	1,543	1,360	1,518	1,278	1,937	1,932	2,216
ปี 2552	1,403	1,136	1,364	1,279	1,783	1,812	2,320
ปี 2553	1,436	1,264	1,300	1,255	1,738	1,988	2,309
ปี 2554	1,824	1,738	1,662	1,375	2,037	2,530	2,889
ปี 2555	1,475	1,282	1,262	1,247	1,921	2,083	2,904
ปี 2556	1,569	1,329	1,457	1,222	2,236	2,107	2,769
ปี 2557	1,370	1,150	1,344	1,021	1,617	1,882	2,536
ปี 2558	1,251	1,020	1,159	1,015	1,607	2,304	1,644
ปี 2559	1,476	1,254	1,381	1,210	1,790	1,912	2,936

แผนภาพแสดงการกระจายตัวของฝนบริเวณประเทศไทยแสดงให้เห็นว่า โดยส่วนใหญ่ปริมาณฝนที่ตกหนัก จะกระจุกตัวอยู่บริเวณภาคตะวันออก ภาคใต้ และบริเวณชายขอบประเทศ ส่วนบริเวณตอนกลางของประเทศ รวมทั้งตอนบนของภาคใต้จะมีฝนตกน้อยกว่าพื้นที่อื่น ทั้งนี้ภาคใต้ฝั่งตะวันตกมีปริมาณฝนมากที่สุดประมาณ

2,535 มิลลิเมตรต่อปี รองลงมาคือภาคใต้ฝั่งตะวันออก ปริมาณฝนประมาณ 1,972 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนภาคกลางมีปริมาณฝนน้อยที่สุด ประมาณ 1,218 มิลลิเมตรต่อปี และในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ปี 2554 เป็นปีที่มีปริมาณฝนสูงที่สุด โดยมีปริมาณฝนถึง 1,824 มิลลิเมตรต่อปี และปี 2558 มีปริมาณฝนสะสมน้อยที่สุดเพียง 1,251 มิลลิเมตร

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าประเทศไทยมีฝนตกเฉลี่ยประมาณ 1,467 มิลลิเมตรต่อปี หรือประมาณ 754,720 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยปริมาณฝนดังกล่าวจะแปรสภาพเป็นน้ำที่เติมลงสู่ชั้นน้ำบาดาลประมาณ 46,173 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งประเทศไทยมีแอ่งน้ำบาดาลทั้งหมด 27 แอ่งน้ำบาดาล ที่ประกอบด้วย 36 แอ่งน้ำบาดาลย่อย มีปริมาณการกักเก็บในชั้นน้ำบาดาลรวมประมาณ 1.13 ล้านล้านลูกบาศก์เมตร และมีศักยภาพในการนำขึ้นมาใช้ได้ถึง 41,123 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี แต่ถูกสูบขึ้นมาใช้เพียง 3,504 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปีเท่านั้น อย่างไรก็ตามในการพัฒนาน้ำบาดาลเพื่อนำขึ้นมาใช้นั้น มีข้อจำกัดในเรื่องของความคุ้มค่า เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำ อีกทั้งก่อนทำการเจาะบ่อน้ำบาดาลต้องมีการสำรวจเพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพน้ำบาดาลที่ดี โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นหินแข็งและพื้นที่น้ำเค็มซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสำรวจค่อนข้างสูง

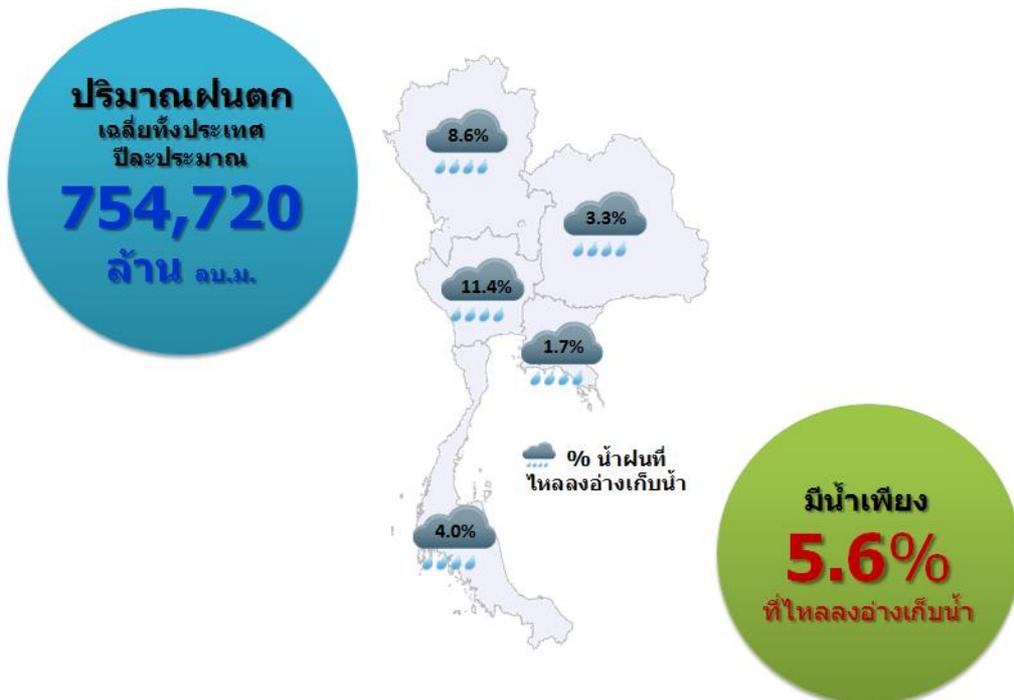

ภาพที่ 3 วงจรน้ำประเทศไทย

สำหรับปริมาณน้ำบนผิวดินหรือน้ำท่าที่เกิดจากฝน ซึ่งไม่รวมการซึมลงใต้ดินและการระเหย มีอยู่ประมาณ 210,567 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยกลุ่มน้ำที่มีปริมาณน้ำท่าสูง ได้แก่ กลุ่มน้ำโขง (อีสาน) กลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก และกลุ่มน้ำแม่กลอง ตามลำดับ ส่วนกลุ่มน้ำที่มีปริมาณน้ำท่าน้อยที่สุด ได้แก่ กลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง กลุ่มน้ำวัง และกลุ่มน้ำโตนเลสาบ ตามลำดับ สำหรับกลุ่มน้ำที่มีปริมาณน้ำท่ารายปีต่อพื้นที่ลุ่มน้ำมากที่สุด คือ กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่วนกลุ่มน้ำที่มีปริมาณน้ำท่ารายปีต่อพื้นที่ลุ่มน้ำน้อยที่สุด คือ กลุ่มน้ำวัง

นอกจากนี้ ปริมาณน้ำที่เกิดจากฝนบางส่วนจะไหลลงเขื่อนขนาดใหญ่ที่มีอยู่ทั้งหมด 34 แห่งทั่วประเทศ คิดเป็นปริมาณน้ำประมาณ 42,620 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี หรือประมาณ 5.6% ของฝนที่ตกทั่วประเทศ ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างง่าย คือ มีฝนตก 100 เม็ด สามารถเก็บน้ำไว้ในเขื่อนขนาดใหญ่ได้เพียง 6 เม็ด เท่านั้น ทั้งนี้ หากแจกแจงเป็นรายภาค ภาคเหนือมีน้ำไหลลงเขื่อนเพียง 8.5% ของปริมาณฝนที่ตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3% ภาคกลาง 11% ภาคตะวันออก 2% และภาคใต้ 4% และหากพิจารณาถึงตัวเลขความจุของเขื่อนทั่วประเทศที่มีอยู่ 70,757 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่กลับมีน้ำไหลลงเขื่อนเฉลี่ยในแต่ละปีเพียงแค่ 42,620 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือมีน้ำไหลลงเขื่อนอยู่แค่ประมาณ 60% ของความจุเขื่อนเท่านั้น

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงตัวเลขความแปรปรวน ปริมาณฝนทั่วประเทศมีความแปรปรวน 24% ส่วนปริมาณน้ำไหลลงเขื่อนมีความแปรปรวนถึง 69% ซึ่งถือว่ามีความแปรปรวนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะภาคเหนือที่มีความแปรปรวนของฝนและน้ำไหลลงเขื่อนสูงกว่าภาคอื่น ๆ ซึ่งหมายถึง ฝนตกไม่สม่ำเสมอ ผิดที่ผิดเวลา ทำให้ปริมาณน้ำที่ไหลลงเขื่อนขนาดใหญ่ซึ่งเป็นโครงสร้างน้ำหลักของประเทศมีความแปรปรวนสูงตามไปด้วย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาและฟื้นฟูโครงสร้างรองให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็น อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก แก้มลิง ห้วย หนอง คลอง บึง บ่อต่าง ๆ เพื่อช่วยรับมือกับสถานการณ์ฝนที่มีความแปรปรวนมากในปัจจุบัน

ภาพที่ 4 สัดส่วนปริมาณฝนที่ไหลลงเขื่อนขนาดใหญ่ในแต่ละภาค

ตารางที่ 2 ความแปรปรวนของฝนและปริมาณน้ำไหลลงเขื่อน

ภาค	ปริมาณฝน (ล้าน ลบ.ม.)	ปริมาณ น้ำท่า (ล้าน ลบ.ม.)	ความ แปรปรวน สูงสุดของ ฝน	ปริมาณน้ำ ไหลลงอ่าง (ล้าน ลบ.ม.)	ความจุรวม ของอ่างฯ (ล้าน ลบ.ม.)	ปริมาณน้ำไหล ลงอ่าง (ร้อยละของ ปริมาณฝน)	ความแปรปรวน สูงสุดของ ปริมาณน้ำไหล ลงอ่าง (%)
เหนือ	167,093	41,940	34%	14,269	24,715	8.5	110
กลางและตะวันตก	120,040	32,771	16%	13,410	27,965	11.2	51
ตะวันออกเฉียงเหนือ	243,427	48,442	21%	7,997	8,368	3.3	71
ใต้	147,776	58,963	26%	5,812	8,194	3.9	27
ตะวันออก	66,212	25,624	23%	1,132	1,515	1.7	59
ภาพรวมทั้งประเทศ	754,720	210,567	24%	42,620	70,757	5.6	69

ความต้องการใช้น้ำ

ปัจจัยจากการขยายตัวของชุมชนเมือง พื้นที่เศรษฐกิจ การพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรม การเติบโตทางด้านการบริการและการท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของประชากร รวมทั้งภาคการเกษตรที่มีการเพาะปลูกพืชเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลทำให้ปริมาณความต้องการใช้น้ำของประเทศไทยมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งความต้องการใช้น้ำถูกแบ่งออกเป็น 4 วัตถุประสงค์หลัก ได้แก่

1) ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรทั้งในเขตและนอกเขตชลประทาน โดยพื้นที่เกษตรในเขตชลประทานเป็นการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ กลาง และขนาดเล็ก ผ่านระบบชลประทาน ซึ่งมีการเพาะปลูกพืชฤดูแล้ง จึงมีการใช้น้ำเป็นปริมาณมาก โดยเฉพาะในพื้นที่โครงการเจ้าพระยาใหญ่ ซึ่งพบว่าในเขตชลประทานทั่วประเทศทั้งสิ้น 30.22 ล้านไร่ ได้จัดสรรน้ำให้รวมทั้งปีเฉลี่ย 65,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานมีทั้งสิ้น 120 ล้านไร่ เป็นการใช้น้ำผ่านโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ และบางส่วนจากการสูบน้ำบาดาลและน้ำท่าบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง การขาดแคลนน้ำขึ้นกับปริมาณน้ำฝน และการกระจายของฝนในแต่ละปีรวมทั้งสภาพภูมิประเทศ ชนิดพืชและช่วงเวลาปลูก จึงต้องการปริมาณน้ำเพื่อป้องกันผลผลิตเสียหายในช่วงฝนทิ้งช่วงอีกประมาณปีละ 48,960 ล้านลูกบาศก์เมตร (คิดเฉพาะการปลูกฤดูฝนเท่านั้น)

2) การใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค การบริการและการท่องเที่ยว จากข้อมูลปี พ.ศ. 2557 ความต้องการน้ำอุปโภคบริโภคมีอยู่ประมาณ 6,490 ล้านลูกบาศก์เมตร และคาดว่าในปี พ.ศ. 2570 จะมีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นเป็น 8,260 ล้านลูกบาศก์เมตร เนื่องจากภาคบริการของประเทศมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวและภาคการค้าในระดับท้องถิ่นและในระดับภูมิภาค ทำให้เมืองหลักในแต่ละภูมิภาครวมถึงแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีชื่อเสียงติดระดับโลก มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น

3) การใช้น้ำเพื่ออุตสาหกรรม จากข้อมูลปี พ.ศ.2557 ภาคอุตสาหกรรมมีความต้องการใช้น้ำ 4,206 ล้านลูกบาศก์เมตร และคาดว่าในปี พ.ศ. 2570 จะมีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นเป็น 7,515 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยพื้นที่หลักที่มีโรงงานและกลุ่มอุตสาหกรรม คือ กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงพื้นที่ในภาคตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศ สำหรับในภาคอื่น ๆ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากภาคเกษตรและการผลิตเพื่อใช้ในท้องถิ่น

4) การใช้น้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ ปริมาณความต้องการน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศในฤดูแล้งรวมทั้งประเทศปีละมากกว่า 27,090 ล้านลูกบาศก์เมตร

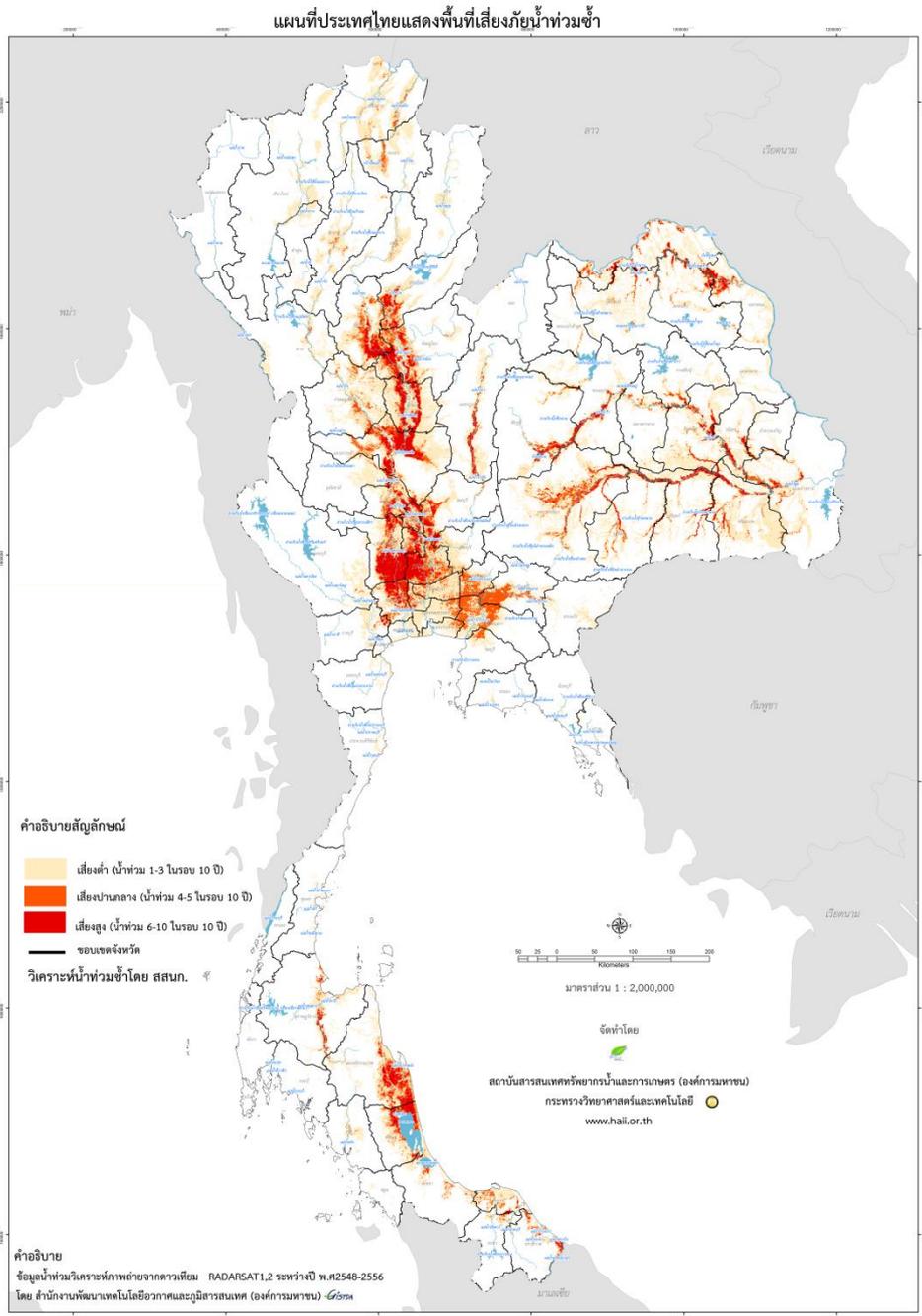
ปัจจุบัน ประเทศไทยมีความต้องการน้ำรวมทั้งประเทศอยู่ที่ประมาณ 150,000 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยเป็นความต้องการใช้น้ำภาคการเกษตรถึง 75% แต่ต้นทุนน้ำทั้งประเทศมีอยู่ประมาณ 100,000 ล้านลูกบาศก์เมตรที่ถูกกักเก็บอยู่ในแหล่งน้ำต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ น้ำในลำน้ำและแหล่งน้ำตามธรรมชาติ รวมถึงน้ำบาดาล ซึ่งยังคงไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับความต้องการใช้น้ำ โดยยังคงขาดน้ำอยู่อีกประมาณ 50,000 ลูกบาศก์เมตร อีกทั้งคาดว่าในอนาคตความต้องการใช้น้ำจะเพิ่มขึ้นถึง 35% ภายในปี พ.ศ. 2567

ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ

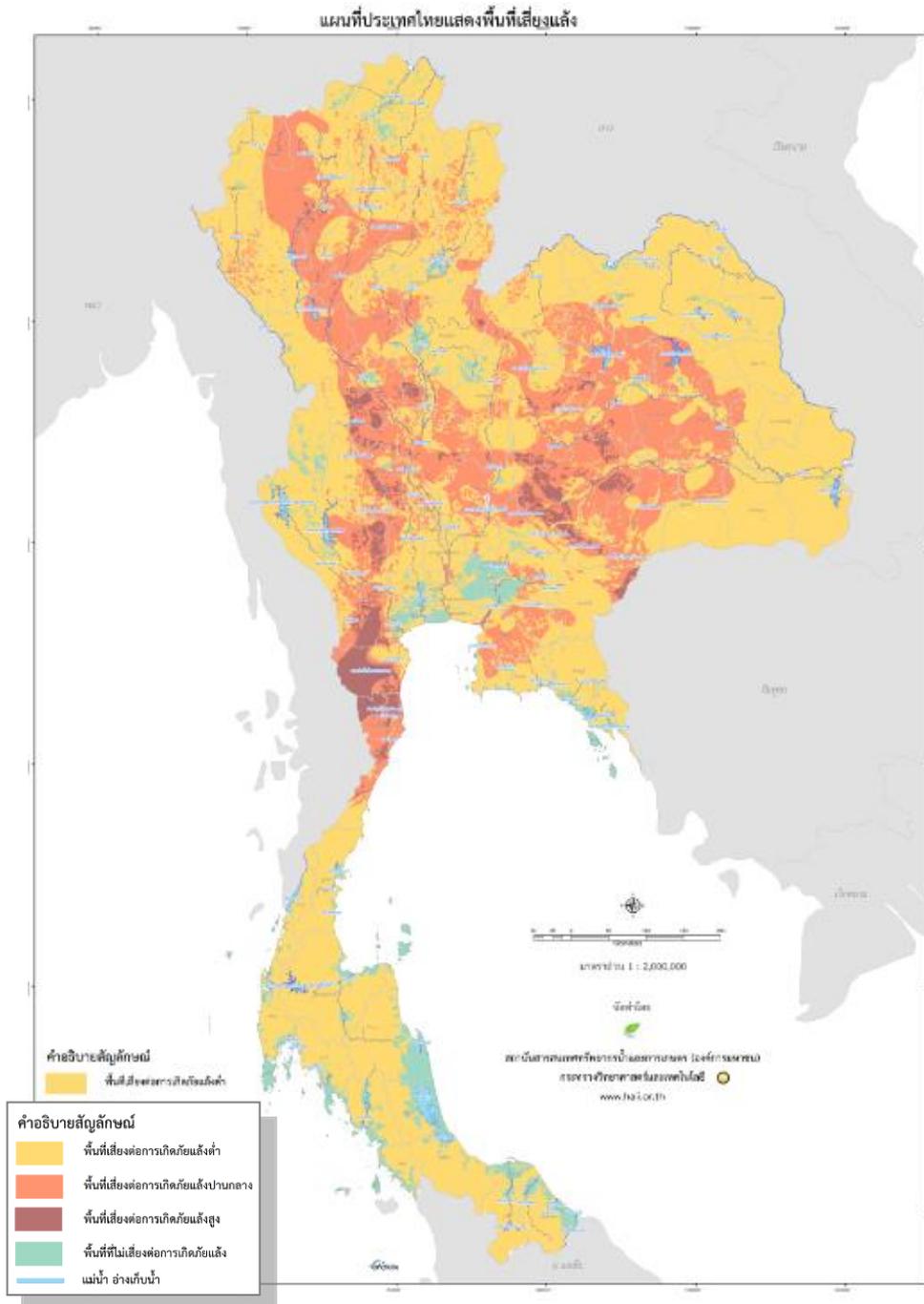
ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยประสบกับปัญหาทางด้านน้ำอย่างต่อเนื่อง และกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งปัญหาอุทกภัย ที่ในรอบ 35 ปี ที่ผ่านมา มีปีที่เกิดอุทกภัยใหญ่ถึง 13 ปี ได้แก่ ปี 2515 ปี 2518 ปี 2521 ปี 2523 ปี 2526 ปี 2532 ปี 2538 ปี 2544 ปี 2545 ปี 2548 ปี 2549 ปี 2553 และปี 2554 โดยมีอุทกภัยในลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่มีความรุนแรงถึง 8 ครั้ง คือ ปี 2518 ปี 2526 ปี 2538 ปี 2545 ปี 2548 ปี 2549 ปี 2553 และปี 2554 ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และเศรษฐกิจของประเทศมากมายมหาศาล โดยเฉพาะปี 2554 ที่มีความเสียหายทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่าถึง 1.44 ล้านล้านบาท

ส่วนภัยแล้งและภาวะการขาดแคลนน้ำ ประเทศไทยประสบปัญหาภัยแล้งหลายปี เช่น ปี 2510 ปี 2511 ปี 2515 ปี 2520 ปี 2522 ปี 2529 ปี 2530 ปี 2533 ปี 2537 ปี 2542 ปี 2545 ปี 2548 ปี 2557 และปี 2558 ก่อให้เกิดผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกร และความเสียหายทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมากทั้งทางด้านเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ที่ต้องอาศัยผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบ ภัยแล้งครั้งรุนแรงที่เกิดขึ้นในปี 2522 ปี 2537 ปี 2542 เกิดเป็นบริเวณกว้างในเกือบทุกภาคของประเทศ ซึ่งในช่วง 10 ปีหลัง ประเทศไทยมีพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซากเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเกิดจากฝนตกน้อยกว่าปกติ ฝนตกนอกพื้นที่รับน้ำของเขื่อน อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แหล่งกักเก็บน้ำไม่มีความยืดหยุ่น แหล่งน้ำต้นทุนไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ รวมทั้งการมีการใช้น้ำด้านการเพาะปลูกอย่างขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีปัญหาน้ำเค็มรุก ซึ่งมักเกิดขึ้นเป็นประจำในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำ

นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านคุณภาพน้ำ ทั้งน้ำผิวดินและน้ำบาดาล ปัญหาดังกล่าวนี้เกิดจากสาเหตุสำคัญทั้งจากธรรมชาติ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ฝนตกน้อย ตกผิดที่ผิดเวลา รวมทั้งสาเหตุที่เกิดจากมนุษย์ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำและแหล่งน้ำสาธารณะ การเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของชุมชนเมือง การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมและภาคการท่องเที่ยว การปลูกพืชไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การสร้างสิ่งกีดขวางทางน้ำ การปล่อยมลพิษลงสู่ลำน้ำ รวมถึงปัญหาการบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเร่งแก้ไข

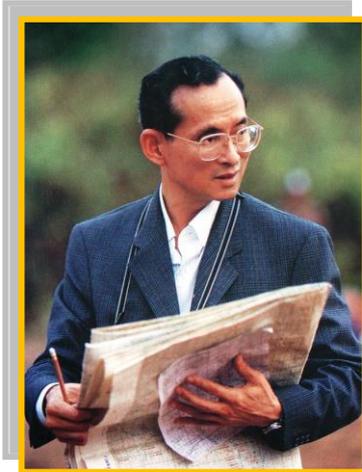

ภาพที่ 5 พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมซ้ำซาก

ภาพที่ 6 พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำแล้งซ้ำซาก

ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศร้อนชื้น มีฝนตกชุก ทำให้มีปริมาณน้ำต้นทุนจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยที่สร้างความเดือดร้อนต่อชีวิตและทรัพย์สินอยู่บ่อยครั้ง แต่ถึงแม้จะมีน้ำต้นทุนเป็นจำนวนมาก แต่กลับยังคงประสบกับปัญหาภัยแล้งอยู่บ่อยครั้งด้วยเช่นกัน อันเนื่องมาจากการบริหารจัดการน้ำยังขาดประสิทธิภาพที่ดีเพียงพอ ไม่สามารถกักเก็บน้ำต้นทุนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากเพื่อสำรองไว้ใช้ในช่วงขาดแคลนได้ ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันที่ 4 ธันวาคม 2532 ดังมีใจความสำคัญว่า

“.....วันก่อนนี้เราพูดถึงปัญหาว่า เมืองไทยนี้อีกหน่อยจะแห้ง ไม่มีน้ำเหลือ จะต้องไปซื้อน้ำจากต่างประเทศ ซึ่งก็อาจเป็นได้ แต่เชื่อว่าจะไม่เป็นเช่นนั้น เพราะว่าถ้าคำนวณน้ำในประเทศไทยที่ไหลเวียนนั้นยังมีอยู่ เพียงแต่ต้องบริหารให้ดี ถ้าบริหารให้ดีแล้ว มีเหลือเฟือ”